

KOMPARATIVNA ANALIZA STRATEGIJSKO-DOKTRINARNIH DOKUMENATA U SFERI BEZBEDNOSTI I ODBRANE

Dejan R. Đorđević
Vojska Republike Srbije, Vojnogeografski institut
Vladimir Katančević
Ministarstvo odbrane Republike Srbije

U radu je izvršena komparativna analiza strategijsko-doktrinarnih dokumenta u sferi bezbednosti za nekoliko država iz Evrope i, danas najuticajnijih država sveta. Kroz teorijsko određivanje strategijsko-doktrinarnih dokumenta sa težištem na uspostavljeni hijerarhijski red tih dokumenata u svakoj od prezentovanih država prikazana su strategijsko-doktrinarna dokumenta bezbednosti u Republici Srbiji i Ruskoj Federaciji, kao i strategijsko-doktrinarna dokumenta u sferi odbrane za sedam država: Ruska Federacija, Sjedinjene Američke Države, Narodna Republika Kina, Republika Hrvatska, Bosna i Hercegovina, Republika Albanija i Republika Češka. Na osnovu komparativne analize usvojenih i važećih strategijsko-doktrinarnih dokumenata u sferi bezbednosti i odbrane može se reći da ne postoji jedinstveno gledište i praksa u vezi s hijerarhijskim sistemom strategijsko-doktrinarnih dokumenata, ali i da, pored toga, postoje tendencije uspostavljanja sličnog ustrojstva tih dokumenta. Takođe, i Republika Srbija sa usvojenim strategijsko-doktrinarnim dokumentima ne odstupa od opštih tendencija u ovoj sferi.

Ključne reči: *strategijsko-doktrinarna dokumenta, bezbednost, strategija, odbrana*

Uvod

Nacionalna bezbednost i odbrana predstavlja jedno od najvažnijih tema svakog naroda i države, zbog čega se ova oblast smatra jednom od najkompleksnijih područja delovanja savremenih država. Jačanju sistema nacionalne bezbednosti moraju prethoditi jasno definisani ciljevi, vizije, stavovi i aktivnosti svake države koji se mogu iskazati kroz strategijsko-doktrinarna dokumenta. Samo postojanje sistema strategijsko-doktrinarnih dokumenata ne garantuje da će nacionalna bezbednost i odbrana biti bolja, jer to zavisi i od drugih faktora, pa i spremnosti države i društva da poštuje i sprovodi sopstvene uspostavljene smernice i težnje iskazane, pored ostalog, kroz strategijsko-doktrinarna dokumenta, rezolucije, itd., a u krajnjem slučaju i kroz Ustav i zakone.

Pre same izrade i usvajanja strategijsko-doktrinarnih dokumenata najsvrsishodnije je unapred znati koja dokumenta je potrebno usvojiti ili koji dokument prethodi sledećem. Nepostojanje jasno definisane hijerarhije strategijsko-doktrinarnih dokumenata koja treba usvojiti može dovesti do konfuzije u njihovoj primeni u praksi. U praksi postoji mnoštvo različitosti i pristupa ovom problemu, tako da je veoma korisno sagledati koja strategijsko-doktrinarna dokumenta u sferi bezbednosti i odbrane postoje u drugim državama.

Teorijsko određenje strategijsko-doktrinarnih dokumenata

Na zvaničnom sajtu Vlade Republike Srbije može se pronaći preko 100 (sto) državnih strategija koje, naravno, nisu istog nivoa ili ranga. Poređane su tako da se ne može utvrditi nikakav odnos između njih. Nisu grupisane po bilo kojem kriterijumu, ne postoji nikakav rang po važnosti ili hijerarhiji, pa čak ni po tome da li je strategija usvojena u Skupštini ili ih je donela Vlada. Pored toga, na sajtu Generalnog sekretarijata Vlade R. Srbije možemo pronaći strateška dokumenta Republike Srbije koja su usvojena u periodu od 2001. do 2012. godine i koja su grupisane po sledećim oblastima:

1. privreda i finansije,
2. infrastruktura (informacione i komunikacione tehnologije, energetika, saobraćaj),
3. poljoprivreda, šumarstvo, životna sredina,
4. zapošljavanje, socijalna pitanja i zdravlje,
5. prosveta i nauka, omladina i sport,
6. javna uprava, sudstvo, ljudska prava,
7. odbrana i spoljna politika.

Pregledom strategija po oblastima po kojima su grupisane ne može se utvrditi nikakav međusobni odnos tih strategija, tako da je npr. u oblasti *odbrana i spoljna politika* navedena na prvom mestu, a Strategija odbrane na pretposlednjem mestu, dok je Strategija nacionalne bezbednosti na poslednjem mestu od 15 (petnaest) strategijskih dokumenata. Nijedan od ovih strategijskih dokumenata ne može se klasifikovati kao opšta, nacionalna ili državna strategija.

Strategija države

Veliki broj strategija, koje možda sve to i nisu, već programska načela za rešavanje pojedinih pitanja u državi proizilazi iz širokog poimanja pojma „strategija”. Prva asocijacija za „strategiju” je veza sa ratom, odnosno da je to veština ratovanja, ratovodstvo i slično, međutim „može se zaključiti da je pojam „strategija” od prvobitnog značenja vođenja vojske evoluirao u veštinu vođenja rata, dok danas on predstavlja sistem znanja, pravila, principa i zakona kojima se zahvataju strategijski sukobi, u celini, radi postizanja strategijskih ciljeva”.¹ U *Organizaciono-poslovnom leksikonu* (S. Kukloča, 1986) navedena su tri značenja termina „strategije”: „1) skup postupaka za vojne pokrete velikih ratnih jedinica od kojih zavisi uspeh u vojnom pohodu, i ratnih metoda čiji je cilj dobijanje rata; 2) me-

¹ Ковач, М., Стојковић, Б., *Стратегијско планирање одбране*, Војноиздавачки завод, Београд, 2009, стр. 176.

todika (u širem planu) aktivnosti pojedinaca ili grupe koja treba da obezbedi što racionalnije ostvarivanje postavljenih ciljeva; 3) skup pravila, principa i zakona, koji se koriste u donošenju dugoročnih upravljačkih akcija u funkciji sistema na koji se odnosi".² Savremeno poimanje pojma „strategija”, terminološki imaju značenje termina 2) ili 3), bez jasnog razgraničenja između njih.

Iz prethodno navedenog možemo uvideti da u Republici Srbiji ne postoji uspostavljen red između usvojenih strategija. Red, po pravilu, podrazumeva i hijerarhiju, a jedna od standardnih klasifikacija pojmova, procesa i pojava na opšte, posebno i pojedinačno – uspostavlja poredak, tj. hijerarhiju različitih nivoa opštosti.³ Odnos i međuzavisnost dve ili više strategija u nekoj državi mora se posmatrati u okviru polistrategijskog sistema te države, u ovom slučaju u Republici Srbiji, odnosno posmatrati ih u odnosu na „opštu” ili „generalnu” ili „nacionalnu” strategiju ili „strategiju države”. Svaka od ovih državnih strategija ima svoje mesto, ulogu, osnovna opredeljenja, načela, principe i proklamovane ciljeve od značaja za dugoročno upravljanje državom radi razvoja i zaštite nacionalnih i državnih interesa i vrednosti. To znači – „jedna strategija bila bi opšta ili strategija države, a „specijalizovane strategije bile bi posebne i pojedinačne državne strategije”.⁴

Prvi, verovatno i najteži problem strategije države jeste određenje polistrategijskog sistema i ranga posebnih strategija u aktualizaciji najvišeg dobra nacije. Taj problem je i teorijski i praktični, par excellence (u pravom smislu).⁵ U Srbiji ne postoji jedna opšta strategija države, koja se nalazi na hijerarhijskom vrhu polistrategijskog sistema, koja bi bila, u isto vreme, neka polazna osnova za izradu ostalih državnih strategija. Bez obzira na to, „strategija države ne mora biti eksplicitno iskazana u formi odgovarajućeg zvaničnog dokumenta, ali ona treba da bude prepoznatljiva, u duhu naroda da postoji, posebno u ključnim istorijskim momentima kada se narod i država nalaze pred sudbinskim izazovima opstanka i razvoja”,⁶ ali isto tako ona treba da obezbedi da se ključni problemi opstanka i razvoja ne rešavaju kada oni nastanu.

Strategija države operacionalizuje se i formuliše kroz:

1. nacionalne (državne) interese,
2. nacionalne (državne) ciljeve i

3. posebne i pojedinačne strategije države. Na toj programskoj osnovi, preko politika države, definišu se obaveze državnih organa, institucija i sistema kroz državne doktrine i normativno-pravnu regulativu.⁷ Na osnovu iznetih činjenica sintagma strategija države može se odrediti kao skup iskaza u formi pravila, načela i normi, koji se koriste u donošenju dugoročnih upravljačkih akcija u funkciji razvoja i zaštite nacionalnih i državnih vrednosti.⁸

² Ковач М.: *Теоријски и методолошки аспекти израде и примене стратегије националне безбедности*, Војно дело, Београд, 2007, стр. 32.

³ Форца, Б., Стојковић Б., *О хијерархију стратегијских докумената*, Војно дело – лето 2013, Београд, стр. 146.

⁴ Ковач М., Стојковић Д.: *исто*, стр. 187.

⁵ Вишњић, Д.: *Стратегија државе као судбина нације*, Институт ратне вештине, Београд, 2005. стр. 342.

⁶ Ковач М., Стојковић Д.: *исто*, стр. 202.

⁷ Исто, стр. 190.

⁸ Ковач М.: *Стратејска и доктринама докумената националне безбедности*, Свет књиге, Београд, 2003, стр. 16.

Strategija države je trajni, sistematski napor teorijskog (strategisti) i praktičnog (stratezi) uma da se osmisli život jedne državno organizovane nacionalne zajednice kao celine. Rezultat tog napora je teorijski sistem istinitih, objektivno zasnovanih iskaza, adekvatnih opštoj strategijskoj stvarnosti, to jest onom formalnom strukturalno identičnom u beskrajnoj varijabilnosti iskustvenih strateških sadržaja.⁹

Republika Srbija nije usvojila strategiju države (nacionalnu strategiju), kao najviši hijerarhijski dokument koji bi logično trebalo da sadrži eksplicitno naznačene nacionalne vrednosti koje se štite, nacionalne interese koje treba ostvariti i ciljeve koje treba dosegnuti u određenom periodu, a upravo bi takva strategija trebalo da bude polazište za nastanak hijerarhijski nižih dokumenata.¹⁰ S obzirom na to da Republika Srbija nema strategiju države, koja ne bi zavisila od dnevne politike, važno je da se na nacionalnom nivou prepoznaju vitalni nacionalni interesi i vrednosti i da se na osnovu njih definišu nacionalni ciljevi i politike za realizaciju posebnih i pojedinačnih državnih strategija. To je posebno važno s obzirom na iskustva koja je Srbija i srpski narod, u celini, doživeo krajem prošlog milenijuma. Predsednik Republike, Narodna skupština i Vlada Republike Srbije su organi i najviše državne institucije koji definišu nacionalne interese, politike i programsku opredeljenja. Možda je i važnije od toga da li postoji jedna opšta (državna) strategija jeste da li je osmišljen polistrategijski sistem, sa jasnim i prepoznatljivim odnosom između celina. Osnovna svrha uređenja odnosa i reda između strategija je postizanje što veće efikasnosti strategijske prakse i sprečavanje stihijnosti strateške prakse u državi.

Uređenje polistrategijskog sistema u jednoj državi mora početi od ustava, jer to je najviši pravni akt jedne zemlje koji definiše osnovna pitanja državnog i društvenog uređenja, organizaciju države, osnovna prava i slobode građana i slično. Pored toga, ustav nije samo pravni akt jedne zemlje, već i skup realnih odnosa i okolnosti u njoj i oko nje. To znači da na konačan tekst ustava utiču društveni i ekonomski odnosi, razne političke okolnosti, strateška opredeljenja države ili nacije, kao i međunarodni odnosi, geografski položaj i drugo. Prema tome, ustav „...pored čisto pravnih, sadrži i pravila političkog i programskog karaktera. Politička pravila izražavaju realne odnose u društvu, dok programska pravila izražavaju potrebe i htenja građana i projektuju budućnost zemlje”.¹¹ Može se reći da to važi i za Ustav Republike Srbije. U njemu su jasno definisani neki od najvažnijih nacionalnih interesa i ciljeva. Ustavotvorci, valjda svesni činjenice da se odredbe Ustava, u momentu donošenja (a ni sada), ne mogu primenjivati na Kosovu i Metohiji, kao i svesni činjenice da će doći do pritisaka i suprotstavljanja svetskih moćnika interesima R. Srbije po pitanju suvereniteta nad Pokrajinom Kosovo i Metohija, naveli su u preambuli Ustava Republike Srbije svojevrсни najviši nacionalni interes i cilj, a to je „...da je Pokrajina Kosovo i Metohija sastavni deo teritorije Srbije, da ima položaj suštinske autonomije u okviru suverene države Srbije i da iz takvog položaja Pokrajine Kosovo i Metohija slede ustavne obaveze svih državnih organa da zastupaju i štite državne interese Srbije na Kosovu i Metohiji u svim unutrašnjim i spoljnim političkim odnosima”.¹²

⁹ Вишњић Д.: *Опита стратегија или стратегија државе-нације*, Војно дело – зима 2011, Београд, стр. 401.

¹⁰ Форса, В., Стојковић В., *исто*, стр 153.

¹¹ Лилић С., Булајић С.: *Устав и права грађана*, Завод за уџбенике, Београд, 2010. стр. 16.

¹² *Устав Републике Србије*, Службени гласник РС бр. 98, Београд, 2006.

Ustav, jeste u hijerarhiji pravnih akata najviši opšti pravni akt zemlje, ali je i polazna osnova za uspostavljanje drugih podsistema radi zaštite nacionalnih interesa, vrednosti i ciljeva. U najvišem rangu tih podsistema je (poli)strategijski sistem. Svi društveni sistemi, a naročito strategijski sistemi, imaju ili treba da imaju hijerarhijsko ustrojstvo. To su sistemi sa više nivoa i sa više ciljeva.¹³ To znači da polistrategijski sistem ne treba da ima „...samo dva, ili tri nivoa, već treba da je reč o nizu nivoa, odnosno o sistemu nivoa, koji imaju različit rang, značaj i prioritet”.¹⁴ Najprihvatljiviji kriterijum klasifikacije državnih strategija je onaj koji se odnosi na osnovna područja državne delatnosti, odnosno osnovne funkcije države. Prema tom kriterijumu, pojam strategija države, kao pojam roda, može se klasifikovati na sledeće pojmove klase ili vrste: politička strategija, ekonomska strategija i vojna strategija.¹⁵

Načela opšte ili strategije nacionalne bezbednosti, kao načela vojne strategije, opšti su postulati kojima se projektuje funkcionisanje sistema na koji se odnosi, sa jedne strane, i snage koje treba da ih realizuju, sa druge strane.¹⁶

Strategija nacionalne bezbednosti

Postoji dosta rašireno mišljenje da se „sve državne strategije sa različitim sadržajem, obimom i značajnošću uticaja reflektuju na bezbednost naroda i države. Pristup koji bazira na stanovištu da su sve strategije od interesa za nacionalnu bezbednost, rezultira poistovećivanjem strategije države i strategije nacionalne bezbednosti”.¹⁷ To proizilazi iz toga što se „bezbednost” koristi i pominje u mnogim sferama života, pominje se i proučava kako u prirodnim i tehničko-tehnološkim, tako i u društveno-humanističkim naukama. Istorija sveta ukazuje na to da je bezbednost jedna od najvažnijih ljudskih potreba, jer je vezan za vitalne vrednosti. Mnogi tvrde da uticaj na bezbednost imaju, manje-više, sve sfere društva. Zato mnogi autori tvrde da postoji bezbednost u svim sferama života, kao što su: nacionalna, javna, kolektivna, imovinska, državna, informatička, kulturna, itd.

Kada se bezbednost odnosi na očuvanje nacionalnih interesa i vrednosti, koja obuhvata, pre svega, zaštitu države i naroda onda govorimo o nacionalnoj bezbednosti. U tom smislu nacionalna bezbednost je „odsustvo pretnje glavnim vrednostima, jer na primer šteta naneta klimatskim promenama ili unetim virusima može biti veća u smislu gubitka novca ili života nego posledica nekih ratova”.¹⁸ Država i dalje ostaje bitan objekt i subjekt nacionalne bezbednosti, s tim što je proširen koncept nacionalne bezbednosti prema međunarodnoj bezbednosti, jer mnoga pitanja koja se tiču očuvanja

¹³ Стишовић М.: *Савремени стратегијски системи и проблеми одбране малих земаља*, ЦВШ ВЈ, Београд, 1996, стр. 19.

¹⁴ Isto, str. 19.

¹⁵ Kovač M., Stojković D.: *isto*, str. 188.

¹⁶ Форца Б.: *Стратегија заокрета*, Војно дело бр. 6, Београд, 2002, стр. 163.

¹⁷ Ковач М.: *Теоријски и методолошки аспекти израде и примене стратегије националне безбедности*, Војно дело, Београд, 2007, стр. 36.

¹⁸ Naj Dž., *Kako razumevati međunarodne odnose*, Stubovi kulture, Beograd, 2006, str. 290.

nacionalnih vrednosti nisu moguća bez saradnje u okviru međunarodne (globalne) zajednice.

Kao što je već više puta rečeno, u R. Srbiji ne postoji strategija države, ali postoji strategija nacionalne bezbednosti, što ne znači da su poistovećena ta dva pojma. Ovde je reč, pre svega, o tome što na državnom nivou ne postoji svest, a samim tim ni politika kojom bi se uspostavio hijerarhijski polistrategijski sistem. To bi podrazumevalo da su „...teorijski jasno razgraničeni sadržaji tih opštih kategorijalnih pojmova, ...koji se na osnovu ključnih obeležja mogu svrstati u dva modela:

– prvi – posebno se formuliše strategija države koja uključuje osnovne postavke i sadržaj svih polistrategija i

– drugi – u strategiji države definišu se samo vitalni nacionalni interesi i ciljevi iz kojih se u posebnim polistrategijama, pa i strategiji nacionalne bezbednosti, identifikuju interesi i ciljevi nižeg nivoa opštosti”¹⁹.

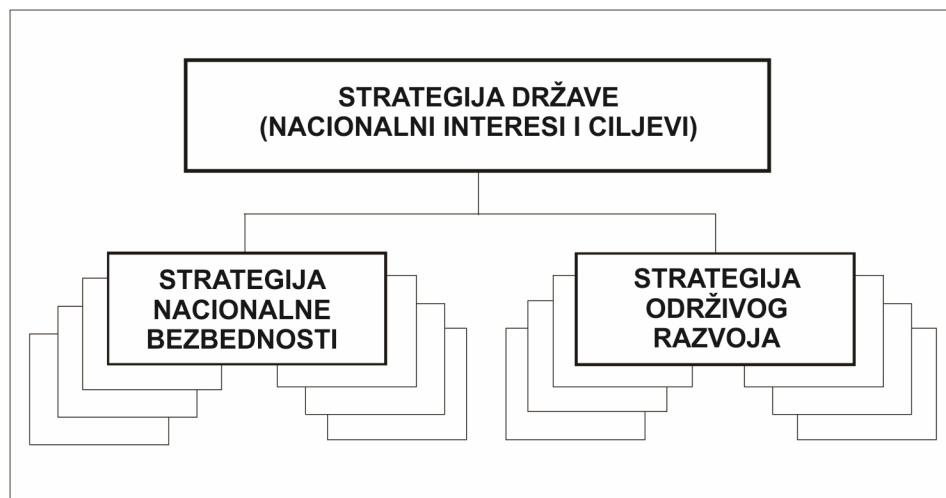
To u svakom slučaju podrazumeva da se iz strategije države na osnovu nacionalnih interesa i ciljeva definišu interesi i ciljevi nacionalne bezbednosti. Znači, strategija nacionalne bezbednosti je programsko stanovište kojim se štiti nacionalna bezbednost koja „predstavlja objektivno stanje nacije i države, kao i mere i aktivnosti državnih organa i institucija koje se preduzimaju radi zaštite osnovnih nacionalnih interesa u oblasti spoljne i unutrašnje politike, ekonomije, odbrane, obrazovanja, naučnoistraživačkog rada, kulture i u drugim oblastima društvenog života”²⁰.

Strategija održivog razvoja

U savremeno doba, kao što se iz mnoštva strategija može videti, strategije se donose radi razvoja države i predstavljaju svojevrstne planove razvoja države i nacije. Pristup koji se zasniva na shvatanju strategije kao plana razvoja, rezultira poistovećivanjem strategije države sa strategijom održivog razvoja. U svakom slučaju, ova strategija nalazi se makar u ravni sa strategijom nacionalne bezbednosti. Ukoliko postoje osnovne postavke strategije države u vidu zvaničnog dokumenta ili u vidu definisanih i usvojenih vitalnih nacionalnih interesa i ciljeva iz kojih se mogu izvesti posebne i pojedinačne (poli)strategije, strategija održivog razvoja (ili strategija razvoja, ili strategija ekonomskog razvoja ili strategija privrednog razvoja) nalazila bi se na samom vrhu hijerarhije strategijskih – normativnih dokumenta u jednoj državi (slika 1). Ova strategija po sadržaju obuhvata, na prvom mestu, ekonomski razvoj uz zaštitu i očuvanje ekološkog sistema. Ona treba da obuhvati i ravnomerni razvoj društva i države, uspostavljanje socijalnog održivog socijalnog sistema i slično. Ukoliko ne sadrži bezbedonosne aspekte, odnosno i zaštitu i očuvanje bezbedonosnih vrednosti ona je samo posebna ili pojedinačna strategija u polistrategijskom sistemu.

¹⁹ Kovač M.: *Teorijski i metodološki aspekti izrade i primene strategije nacionalne bezbednosti*, str. 35.

²⁰ Kovač M., Stojković D., *Isto* str. 231.

Slika 1 – Hijerarhija strategijsko-normativnih dokumenta (viđenje autora)

Strategijsko planiranje razvoja u Srbiji započinje tek nakon demokratskih promena 2000. godine, kada je doneta Strategija privrednog razvoja Srbije (odnosi se na period od 2000. do 2010. godine).²¹ Zapravo, prva interesorno orijentisana strategija je Nacionalna strategija održivog razvoja za period 2008–2017. godine. Ona predstavlja vidan napredak u odnosu na prethodna strategijska dokumenta u Republici Srbiji, jer obuhvata više resora, održiva je i zasnovana na naučnim pokazateljima i predviđanjima. Međutim, njen glavni nedostatak jeste što se odnosi na razvoj samo tri selektirane oblasti društvenog života: ekonomski sistem, socijalni sistem i na ekologiju. Izvan okvira Nacionalne strategije održivog razvoja ostaju brojna suštinska pitanja srpskog društva, kao što su: obezbeđenje mira, bezbednosti i ljudskih prava; suvereniteta i integriteta zemlje; statusa i prava srpskog naroda u zemljama u okruženju i dijaspori; rešavanje povratka izbeglih i interno raseljenih lica i njihovih imovinskih prava, itd. Takođe, izvan fokusa Nacionalne strategije održivog razvoja ostao je čitav set vrlo važnih bezbednosnih pitanja, kao što su: efikasno suprotstavljanje društva tzv. vojnim i nevojnim pretnjama, a posebno terorizmu, organizovanom kriminalu i korupciji, izgradnja efikasnog sistema bezbednosti, saradnja sa partnerima itd.²²

Znači, u R. Srbiji ne postoji jedna strategija koja bi obuhvatila sve opšte pretpostavke kako bi bila postavljena za strategiju države, odnosno nijedna od državnih strategija ne može biti osnova za izradu hijerarhijski nižih dokumenata. Analizom sadržaja Nacionalne strategije održivog razvoja za period 2009–2017. i Strategije nacionalne bezbednosti Republike Srbije može se zaključiti da se one nalaze na samom vrhu hijerarhije polistrategijskog sistema u R. Srbiji, ali između njih ne postoje definisani odnosi, niti usaglašeni ciljevi.

²¹ Forca, B., Stojković B., *Isto*, str 153.

²² Стојковић Б.: *Стратегијско управљање националним развојем*, Војно дело, јесен/2013, Београд, стр. 93.

Strategijska dokumenta u sferi bezbednosti

Republika Srbija

Strategija nacionalne bezbednosti Republike Srbije doneta je na osnovu člana 99. stav 1. tačka 7. Ustava Republike Srbije i člana 9. stav 2. tačka 2) Zakona o odbrani („Službeni glasnik RS”, broj 116/07). Usvojena je u Narodnoj skupštini R. Srbije na sednici održanoj 26. oktobra 2009. godine. Međutim, u Ustavu RS, kao najvišem pravnom aktu, pominje se samo jedna strategija koja se donosi na najvišem nivou, a to je Strategija odbrane i to u delu u kojem su definisane nadležnosti Narodne skupštine R. Srbije, tako da se među 12 taksativno navedenih nadležnosti, u članu 99. stav 1. tačka 9. kaže „Narodna skupština usvaja: 9) Strategiju odbrane”. Na osnovu toga, s obzirom na to da se druge strategije ne spominju u Ustavu RS, može se zaključiti da je Strategija odbrane na samom vrhu hijerarhijskog ustrojstva polistrategijskog sistema, ali nije tako. Donošenjem Zakona o odbrani u decembru 2007. godine, a kasnije i donošenjem strategijsko-doktrinarnih dokumenata koji su proizašli iz ovog, a i drugih zakona, u značajnoj meri određeno je mesto i uloga Strategije nacionalne bezbednosti, koja je u svakom slučaju u odnosu na Strategiju odbrane na neposredno višem hijerarhijskom rangu. Usvajanju Strategije nacionalne bezbednosti Republike Srbije prethodilo je, 2007. godine, usvajanje Rezolucije Narodne skupštine o zaštiti suvereniteta, teritorijalnog integriteta i ustavnog poretka Republike Srbije, u okviru koje je usvojena vojna neutralnost. Međutim, u Strategiji nacionalne bezbednosti Republike Srbije to nije spomenuto.

Zakonom o odbrani („Službeni glasnik RS”, broj 116/07, 88/2009, 104/2009, 10/2015) definisano je da je „Strategija nacionalne bezbednosti Republike Srbije najviši strateški dokument čijom realizacijom se štite nacionalni interesi Republike Srbije od izazova, rizika i pretnji bezbednosti u različitim oblastima društvenog života”.

S obzirom na to da su Strategijom nacionalne bezbednosti Republike Srbije operacionalizovani i formulisani nacionalni interesi i ciljevi od opštih koji sadrže opšte postavke sa vitalnim nacionalnim interesima i ciljevima do identifikovanja pojedinačnih koji se tiču nacionalne bezbednosti, može se smatrati da je ova strategija na hijerarhijskom vrhu polistrategijskog sistema u R. Srbiji. Pored toga, „Strategija nacionalne bezbednosti Republike Srbije je polazni dokument u kojem su date osnove za uređenje i ostvarivanje funkcije bezbednosti države, kroz delatnosti na svim nivoima organizovanja društva. Ona predstavlja polaznu osnovu za izradu Strategije spoljne politike, Strategije ekonomskog razvoja, Strategije odbrane, Strategije unutrašnje bezbednosti, Strategije socijalnog razvoja i strategija u drugim oblastima društvenog života, kao i za normativno uređenje delatnosti u okviru sistema nacionalne bezbednosti”²³. Znači, njom se operacionalizuju posebne i pojedinačne strategije, što je još jedna potvrda značaja, mesta i uloge Strategija nacionalne bezbednosti u polistrategijskom sistemu R. Srbije. Samim tim, ona se nalazi na centralnom mestu među drugim državnim strategijama, kao što je to prikazano na sledećoj ilustraciji (sl. 2).

²³ *Стратегија националне безбедности Републике Србије*, Службени гласник РС бр. 116, Београд, 2007, стр. 38.

Slika 2 – Odnos Strategije nacionalne bezbednost R. Srbije prema drugim državnim strategijama

Takođe, to što je zakonodavac predvideo Ustavom da skupština donosi Strategiju odbrane, koja je samo jedna od strategija koja se zasniva na strategiji nacionalne bezbednosti, posledica je nerazumevanja odnosa između strategija. To je još jedna od činjenica koja potvrđuje da polistrategijski sistem u R. Srbiji nije uređen, pogotovo nije jasno hijerarhijski uređen, što ne znači da ne postoji. Na sajtu Vlade RS, već je rečeno, postoji preko 100 strategija različitog značaja, opštosti i sadržaja. Takođe, na sajtovima pojedinih ministarstava predstavljene su strategije koje su u nadležnosti tih ministarstava (Ministarstvo odbrane, Ministarstvo unutrašnjih poslova, Ministarstvo pravde, Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja i dr.), ali, većina tih strategija nije povezana i ne vidi se jasan hijerarhijski red ili rang među njima, osim u strategijsko-doktrinarnim dokumentima iz nadležnosti Ministarstva odbrane. Strategija odbrane je prema rangu na neposredno

nižem hijerarhijskom nivou od Strategije nacionalne bezbednosti i Zakona o odbrani („Službeni glasnik RS”, broj 116/07, 88/2009, 104/2009, 10/2015). Definirano je da je Strategija nacionalne bezbednosti najviši strateški dokument u oblasti odbrane kojim se definišu stavovi o bezbednosnom okruženju, interesima, misijama i zadacima Vojske Srbije, struktura i funkcionisanje sistema odbrane.

Slika 3 – Hijerarhija strategijsko-doktrinarnih dokumenata R. Srbije u oblasti bezbednosti i odbrane

Što se tiče hijerarhije dokumenata nacionalne bezbednosti i odbrane Srbije može se uočiti da je najviši nivo Strategija nacionalne bezbednosti, a da je sledeći nivo Strategija odbrane. Obe strategije usvajaju se u Narodnoj skupštini. Sledeći strategijsko-doktrinarni dokument u hijerarhiji dokumenata nacionalne bezbednosti i odbrane je Doktrina Vojske Srbije kojom se operacionalizuju stavovi iz Strategije nacionalne bezbednosti i Strategije odbrane. Usvajanje Doktrine VS je u nadležnosti predsednika Republike.

Ostale državne strategije u R. Srbiji iz sfere bezbednosti su:

1. Nacionalna strategija zaštite i spasavanja u vanrednim situacijama,
2. Strategija suprotstavljanja ilegalnim migracijama u Republici Srbiji,
3. Strategija integrisanog upravljanja granicom u Republici Srbiji,
4. Nacionalna strategija za borbu protiv korupcije,
5. Strategija za borbu protiv droga u Republici Srbiji,
6. Nacionalna strategija za borbu protiv organizovanog kriminala,
7. Nacionalna strategija za borbu protiv pranja novca i finansiranja terorizma,
8. Strategija kontrole streljačkog i lakog oružja u Republici Srbiji,
9. Strategija borbe protiv trgovine ljudima u Republici Srbiji,
10. Strategija za upravljanje migracijama i druge.

Uvidom u sadržaje ovih dokumenata ne može se odrediti jasan hijerarhijski odnos, niti su definisani i usaglašeni sadržaji i ciljevi. Posledica toga je, verovatno, što u R. Srbiji ne postoji institucionalno telo koje je u oblasti bezbednosti zaduženo za to. Savet za nacionalnu bezbednost Republike Srbije nastao je iz potrebe da se na jednom mestu okupe glavni nosioci sektora bezbednosti, kao i da bude uspostavljena koordinacija između njih, ali Savetu nije u nadležnosti, kao ni Kancelariji Saveta za nacionalnu bezbednost i zaštitu tajnih podataka, niti nekom drugom telu – uspostavljanje polistrategijskog sistema bezbednosti.

Ruska Federacija

Važeću Strategiju nacionalne bezbednosti Ruske Federacije (RF) doneo je predsednik Ruske Federacije Dimitrije Medvedev i stupila je na snagu 12. maja 2009. godine, posle pripreme dokumenta, koja je trajala 5 godina. Ona predstavlja kontinuitet prethodnih strateških dokumenata pod nazivom Konceptija nacionalne bezbednosti Rusije koja je prvi put doneta 1997. godine, a zatim i 2000. Prethodno Rusija nije imala strateški dokument tog tipa, već vojnu doktrinu koja je razmatrala samo pitanja odbrane.

Strategija nacionalne bezbednosti RF je dokument koji sadrži osnove ruske ekonomske, socijalne, spoljne i odbrambene politike u narednih deset godina. Njegova ideja ogleda se u tome da se nacionalna bezbednost zemlje osigurava, pre svega, na račun razvoja ekonomije i socijalne sfere. Konceptualne osnove za obezbeđenje bezbednosti zasnivaju se na fundamentalnoj povezanosti i uzajamnoj zavisnosti Strategije nacionalne bezbednosti do 2020. godine i Konceptije dugoročnog socijalno-ekonomskog razvoja RF do 2020. godine koju je, takođe, doneo predsednik Ruske Federacije u novembru 2008. godine. One se, zajedno, nalaze na samom vrhu hijerarhije strateških dokumenata u Rusiji. Autori Strategije nacionalne bezbednosti Ruske Federacije do 2020. godine, a to su članovi Saveta bezbednosti RF i Naučni savet Saveta bezbednosti RF, smatraju da ona treba da postane mobilizujući faktor razvoja nacionalne ekonomije, poboljšanja kvaliteta života stanovništva, obezbeđivanja političke stabilnosti u društvu, jačanja nacionalne odbrane, državne bezbednosti i pravnog poretka, povećavanja konkurentnosti i međunarodnog ugleda Ruske Federacije.

Na osnovu ovako širokog shvatanja polja bezbednosti u RF postoji niz strategija, koncepcija²⁴ i doktrina. Savet nacionalne bezbednosti RF, na čijem je čelu predsednik, obedinjuje i koordinira rad sektora bezbednosti i spoljne politike. Pri Savetu nacionalne bezbednosti RF formiran je Naučni savet koji čini preko 150 akademika, profesora, članova akademija nauka, dekani fakulteta, rukovodioci naučnih instituta i pojedini bivši članovi Saveta bezbednosti RF. U nadležnosti Saveta nacionalne bezbednosti RF je i usvajanje strategija, koncepcija i doktrina, odnosno donosi ih predsednik RF.

Na sajtu Saveta bezbednosti RF²⁵ nacionalna bezbednost ili problemi bezbednosti svrstani su u nekoliko oblasti. U okviru tih oblasti uspostavljen je jedan, može se reći, sistem strategija, koncepcija, doktrina i politika po različitim oblastima u okviru nacionalne bezbednosti. Na vrhu tog poretka je Strategija nacionalne bezbednosti RF. Oblasti i delatnosti u kojima se prati razvoj Strategije nacionalne bezbednosti RF kroz izradu drugih strategija, konceptualnih i doktrinarnih dokumenata i politika za njihovo sprovođenje su sledeće:

1. vojna i odbrambeno-industrijska bezbednost,
2. međunarodna bezbednost,
3. ekonomska bezbednost,
4. državna i javna bezbednost,
5. antiteroristička aktivnost i
6. informaciona bezbednost.

²⁴ Primedba autora: U ruskoj literaturi strategija i koncepcija su dva srodna i povezana dokumenta i nije u potpunosti jasno koji je višeg nivoa. Strategija je povezana sa nekim ciljem, idealom, nacionalnim vrednostima, a koncepcija je način, putokaz, navigacija u datim okolnostima. Strategija se često tretira kao neki plan kojoj prethodi dokument pod nazivom „koncept”. Ova dva pojma iz domena stratezijsko-doktrinarnih dokumenata najčešće se nalaze u istoj ravni.

²⁵ <http://www.scrf.gov.ru/documents/6/> - 28.1.2015.

U okviru oblasti *vojna i odbrambeno-industrijska bezbednost* navedena su sledeća doktrinarna dokumenta, kao i politike za njihovo sprovođenje:

- Vojna doktrina RF,
- Morska doktrina za period RF za period do 2020. godine,
- Osnove državne politike u oblasti pružanja hemijske i biološke bezbednosti RF za period do 2025. godine i dalje perspektive,
- Osnove državne politike u oblasti obezbeđenja u nuklearnoj i radijacijskoj bezbednosti RF za period do 2025. godine.

U okviru oblasti *međunarodna bezbednost* doneta doneta su sledeća dokumenta:

- Konceptija spoljne politike RF,
- Mere na realizaciji spoljnopolitičkog kursa RF.

U okviru oblasti *ekonomska bezbednost* doneta doneta su sledeća strategijsko-doktrinarna dokumenta:

- Vodna strategija RF za period do 2020. godine,
- Energetska strategija Rusije za period do 2030. godine,
- Saobraćajna strategija RF za period do 2030. godine
- Ekološka doktrina RF,
- Doktrina bezbednosti hrane RF,
- Klimatska doktrina RF,
- Osnove državne politike RF na Arktiku za period do 2020. godine i dalje perspektive.

U okviru oblasti *državna i javna bezbednost* doneta su sledeća strategijsko-doktrinarna dokumenta i politike za njihovo sprovođenje:

- Strategija državne nacionalne politike RF za period do 2025. godine,
- Strategija državne antinarkotičke politike RF za period do 2020. godine,
- Strategija protivdejtava ekstremizmu u RF za period do 2025. godine,
- Konceptija prekogranične saradnje u RF,
- Konceptija državne migracione politike RF za period do 2025. godine,
- Konceptija javne bezbednosti u RF,
- Osnove pogranične politike RF,
- Osnovne odredbe regionalne politike u Ruskoj Federaciji.

U oblasti *antiteroristička aktivnost*, u kojoj se prati nacionalna bezbednost, nije usvojen ili nije predstavljen nijedan strategijsko-doktrinarni dokument. Ova oblast se prati kroz realizaciju federalnih zakona, što bi moglo da zavara da se problemu terorizma ne daje veliki značaj. Međutim, ovom problemu dat je poseban značaj. Osnovano je posebno telo na nacionalnom nivou i to Antiteroristički komitet, na čijem je čelu direktor Federalne službe bezbednosti, a članovi su, pored ostalih, ministri unutrašnjih poslova, ministar odbrane, ministar inostranih poslova, drugi ministri, direktori ili zamenici raznih službi bezbednosti.

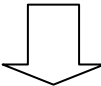
Oblasti *informacione bezbednosti* dat je poseban značaj kroz donošenje sledećih dokumenata:

- Strategija razvoja informacionog društva u RF,
- Doktrina informacione bezbednosti,
- Konvencija o obezbeđenju međunarodne informacione bezbednosti (konceptija),
- Osnove državne politike RF u oblasti međunarodne informacione bezbednosti za period do 2020. godine,
- Osnovni pravci istraživanja u oblasti informacione bezbednosti RF,
- Osnovni pravac državne politike u oblasti bezbednosti automatskog upravljanja proizvodnih i tehnoloških procesa kritične infrastrukture RF.

Strategijsko-doktrinarna dokumenta u sferi odbrane

Ruska Federacija

Ruska Federacija ima dobro uređenu oblast strategijsko-doktrinarnih dokumenata u oblasti bezbednosti. Najviši strategijski dokument u sferi bezbednosti je Strategija nacionalne bezbednosti RF, koja je doneta 2009. godine. U sferi odbrane sledeći strategijsko-doktrinarni dokumenat je Vojna doktrina koju je doneo predsednik RF 26. 12. 2014. godine. Prethodna Vojna doktrina doneta je 2010. godine, a nove smernice za njenu izmenu donete su još sredinom 2013. godine, a konačna verzija usvojena je na sednici Saveta nacionalne bezbednosti RF 19.12. 2014. godine, na osnovu novih okolnosti u vezi sa situacijom u Ukrajini i proceni da približavanje NATO infrastrukture granicama Rusije predstavlja direktnu vojnu pretnju.

I nivo	Strategija nacionalne bezbednosti RF
II nivo	Vojna doktrina

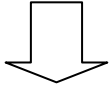
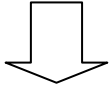
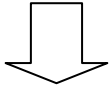
Slika 4 – Strategijsko-normativna dokumenta RF u oblasti odbrane

Dakle, osnovna strategijsko-normativna dokumenata u RF u oblasti odbrane su Strategija nacionalne bezbednosti i Vojna doktrina.

Sjedinjene Američke Države (SAD)

U Sjedinjenim Američkim Državama (SAD), sa dolaskom novog predsednika na vlast i uspostavljanjem nove izvršne vlasti ustalila se praksa da se usvaja i donosi nova strategija nacionalne bezbednosti, koju priprema, donosi i usvaja Savet za nacionalnu bezbednost na čelu sa predsednikom SAD. Važeću Strategiju nacionalne bezbednosti doneo je sadašnji predsednik Barak Obama, tek u maju 2010. godine, iako je na vlast došao u januaru 2009. godine, u kojoj su iskazani osnovni stavovi o bezbednosnoj i spoljnoj politici. Na osnovu nje je, mesec dana kasnije, doneta Vojna strategija SAD u kojoj su definisani osnovni (vojni) ciljevi i zadaci oružanih snaga SAD. Ovu strategiju donosi i usvaja Ministarstvo odbrane. U vreme drugog mandata predsednika Buša mlađeg uveden je još jedan nivo američke strategije: između nacionalne strategije bezbednosti i vojne strategije uveden je nivo strategija nacionalne odbrane, dok je vojnoj strategiji dodata sintagma „Nacionalna vojna strategija”.²⁶

²⁶ Мирковић Т.: *Војна стратегија администрације председника Обаме*, Војно дело, зима/2010, Београд, стр. 83.

I nivo	Strategija nacionalne bezbednosti
II nivo	Strategija nacionalne odbrane
III nivo	Vojna strategija
IV nivo	Vojne doktrine

Slika 5 – Strategijsko-normativna dokumenta SAD u oblasti odbrane

Danas se sistem strategijsko-doktrinarnih dokumenata SAD sastoji od Strategije nacionalne bezbednosti, Vojne strategija i vojnih doktrina (združena i vidova).

Narodna republika Kina

Narodna Republika Kina nema strategiju nacionalne bezbednosti ili je bar nema kao javno dostupni dokument. Najviši javni strategijsko-doktrinarni dokument je Bela knjiga odbrane NR Kine, koja je doneta 16. aprila 2013. godine. To je osmi put da je objavljena i u njoj su predstavljeni politika i principi korišćenja vojske. U Beloj knjizi odbrane prezentirano je kinesko razmatranje okruženja koje utiče na njihovu bezbednost i odbranu, počev od globalnih tendencija i problema, do regionalnih i lokalnih, kao i unutrašnja pitanja koja utiču na bezbednost, kao što su prirodne katastrofe. Posebno su razmatrana pitanja izazova, rizika i pretnji, kao i strateška opredeljenja NR Kine. To ukazuje na to da je ovaj dokument, u stvari, viši strategijski dokument od strategije odbrane, odnosno da se po mnogim elementima i sadržaju, a posebno po značaju, može smatrati i kineskom strategijom nacionalne bezbednosti. Radi upoređenja ili komparativne analize strategijsko-doktrinarnih dokumenata odbrane ovaj dokument biće svrstan u strategiju odbrane.

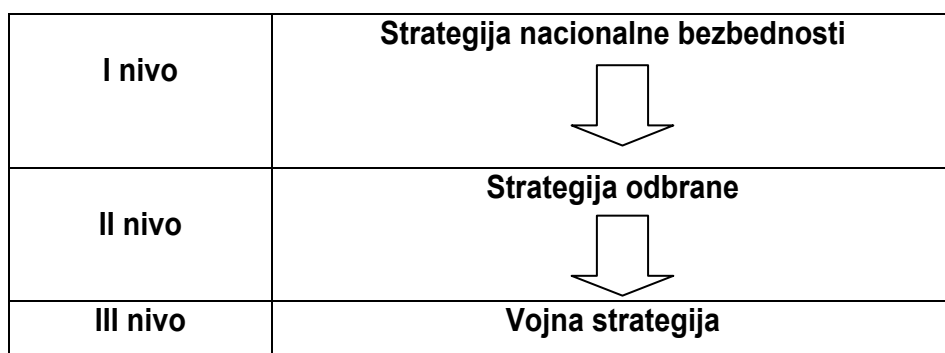
I nivo	Bela knjiga odbrane
---------------	----------------------------

Slika 6 – Strategijsko-normativni dokument NR Kine u oblasti odbrane

U svakom slučaju, osnovni strategijsko-normativni dokumenat u NR Kini u oblasti bezbednosti i odbrane je Bela knjiga odbrane NR Kine.

Republika Hrvatska

Strategija nacionalne sigurnosti Republike Hrvatske usvojena je 2002. godine. Istog dana usvojena je i Strategija odbrane. Tokom 2010. godine pripremljena je nova Strategija nacionalne sigurnosti, koja je bila i na javnoj raspravi, ali nije usvojena, odnosno nije ni poslata u Sabor Hrvatske na usvajanje. Vojna strategija usvojena je 2003. godine. Sve ove strategije su u velikoj meri zastarele, a posebno što je Hrvatska u međuvremenu postala članica NATO i Evropske unije. Tokom prethodnih godina više puta je donosila dokumenta kao što je Strateški pregled odbrane, koji je poslednji put zanovljen 2013. godine, kao i Strateški plan ministarstva odbrane koji je donesen juna 2014. godine za period 2015–2017. godine.

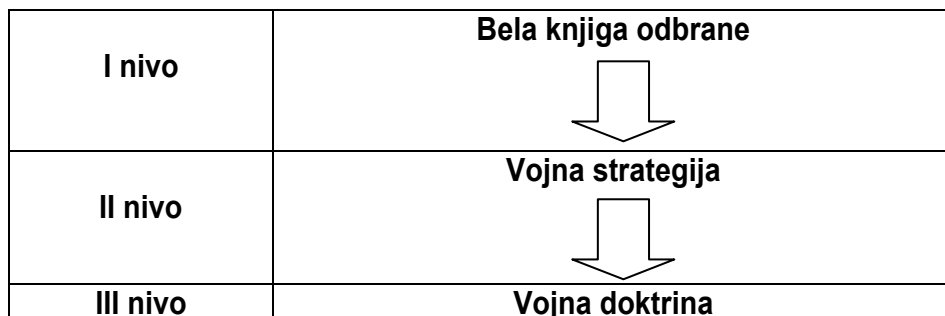

Slika 7 – Strategijsko-normativni dokument R. Hrvatske u oblasti odbrane

Dakle, osnovna strategijsko-doktrinarna dokumenta u oblasti odbrane u R. Hrvatskoj su Strategija nacionalne sigurnosti Republike Hrvatske, Strategija odbrane i Vojna strategija.

Bosna i Hercegovina

Bosna i Hercegovina se i po pitanju ustrojstva strategijsko-doktrinarnih dokumenata u sferi bezbednosti i odbrane razlikuje od mnogih drugih država u regionu, pre svega po tome što su ona donošena na osnovu usvojenih politika iz sfera odbrane, odnosno bezbednosti. Štaviše, prvo je usvojen dokument Politika odbrane BiH (2001. godine) koji bi trebalo da je niži od dokumenta Politike bezbednosti BiH koji je usvojen kasnije, tj. tek 2006. godine. Kao što je prvo usvojena Politika odbrane, tako je i prvousvojeni strategijsko-doktrinarni dokument iz sfere odbrane i bezbednosti Vojna doktrina koja je usvojena 2003. godine. Sledeći strategijsko-doktrinarni dokument iz sfere odbrane i bezbednosti je Bela knjiga odbrane BiH, koju je 2005. godine usvojilo tročlano Predsedništvo BiH. Iako je usvojena pre zvanično donesenog dokumenta Politika bezbednosti BiH, u njoj je navedeno da se donosi na prvom mestu na osnovu Politike odbrane BiH i Politike bezbednosti BiH, kao i Zakona o odbrani BiH i nekih drugih manje važnih odluka i izveštaja. Nakon svih ovih dokumenata 2009. godine usvojena je Vojna strategija kojom se teži dostizanju ciljeva Politike odbrane i bezbednosti BiH.

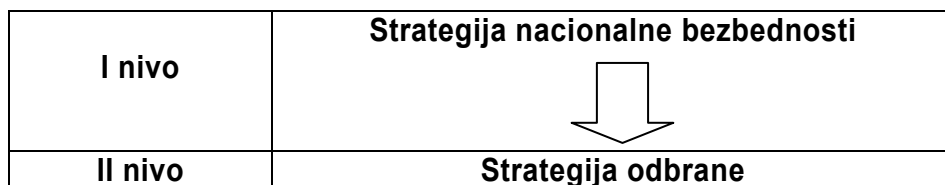

Slika 8 – Strategijsko-normativni dokument BiH u oblasti odbrane

Bez obzira na način i redosled donesenih strategijsko-doktrinarnih dokumenata, na vrhu hijerarhije tih dokumenata nalazi se Bela knjiga odbrane, ispod nje Vojna strategija, a zatim Vojna doktrina.

Republika Albanija

Republika Albanija je svoju transformaciju u bezbednosnom sektoru tesno vezala za proces priključenja NATO-u, tako da je i izradu strategijsko-doktrinarnih dokumenata vezala za taj proces. Verovatno je u saradnji sa partnerima iz NATO-a, krajem XX veka i početkom ovog veka, izradila i objavila nekoliko strategijsko-doktrinarnih dokumenata. Prvi dokument koji je R. Albanija predstavila je Strategija nacionalne bezbednosti, koja je objavljena 2000. godine, a 2004. godine donesena je nova, koja u suštini predstavlja samo dopunu i reviziju prethodne. Sledeći dokument koji su donet jeste Nacionalna odbrambena strategija iz 2007. godine, koja još uvek nije revidirana. Pošto je R. Albanija 2009. godine postala članica NATO-a i s obzirom na to da su ova dokumenta donošena, pre svega, radi priključenja ovom savezu nije se žurilo sa revizijom prethodnih dokumenata. Prema Strategiji nacionalne bezbednosti Republike Albanije predviđeno je da se revizija vrši svake tri godine, ali nova Strategija nacionalne bezbednosti doneta je tek u julu 2014. godine. Nova Nacionalna odbrambena strategija ili samo Strategija odbrane je u fazi izrade.²⁷

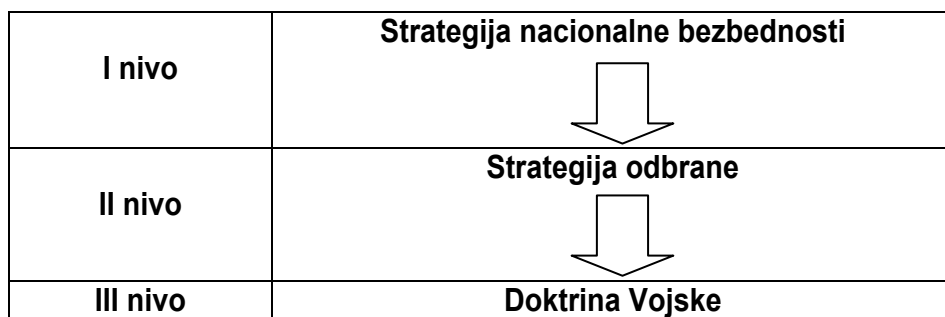
Slika 9 – Strategijsko-normativni dokument R. Albanije u oblasti odbrane

Na osnovu dostupnih informacija Republika Albanija ima dva osnovna strategijsko-doktrinarna dokumenta – Strategiju nacionalne bezbednosti i Strategiju odbrane.

²⁷ <http://www.mod.gov.al/index.php/politikat-e-sigurise/dokumente-strategjike> - 03.02.2015. године.

Republika Češka

Republika Češka u sferi odbrane i bezbednosti ima dosta jasno uređen sistem strategijsko-doktrinarnih dokumenata. Na vrhu hijerarhije tih dokumenata je Strategija nacionalne bezbednosti iz 2011. godine, kojom je ažurirana prethodna iz 2003. godine, a na osnovu novog bezbedonosnog okruženja i međunarodnog konteksta i oslanja se na Lisabonski sporazum i novi Strateški koncept NATO-a iz 2010. godine. Odmah sledeće godine donesena je Strategija odbrane u kojoj je jasno navedeno da se oslanja na godinu dana ranije usvojenu Strategiju nacionalne bezbednosti, kao i na novi Strateški koncept NATO-a. Prethodna Strategija odbrane doneta je 1997. godine, pre ulaska u NATO. U Republici Češkoj, čini se, posebna pažnja poklanjala se redovnom ažuriranju Vojne strategije. Važeća Vojna strategija donesena je 2008. godine, ali su joj prethodile vojne strategije iz 2004. i 2002. godine. Njima je prethodila Vojna strategija iz 1999. godine, koja je doneta ubrzo nakon prijema u NATO savez iste godine. U završnim odredbama Strategija odbrane iz 2012. godine navedeno je da ona zamenjuje Vojnu strategiju Češke iz 2008. godine, tako da oni više nemaju važeću vojnu strategiju. Sledeći strategijsko-doktrinarni dokument je Doktrina Vojske Republike Češke koju je 15. decembra 2004. godine odobrio načelnika Generalštaba.

Slika 10 – Strategijsko-normativni dokument R. Albanije u oblasti odbrane

Dakle, nakon donošenja novih strategijsko-doktrinarnih dokumenata u ovoj deceniji u Republici Češkoj opstala su sledeća dokumenta: Strategija nacionalne bezbednosti, Strategija odbrane i Doktrina Vojske.

Tabela 1 – Komparativna analiza strategijsko-doktrinarnih dokumenata u oblasti odbrane

Republika Srbija	Ruska Federacija	Sjedinjene Američke Države	Narodna Republika Kina	Republika Hrvatska	Bosna i Hercegovina	Republika Albanija	Republika Češka
Strategija nacionalne bezbednosti	Strategija nacionalne bezbednosti	Strategija nacionalne bezbednosti		Strategija nacionalne bezbednosti		Strategija nacionalne bezbednosti	Strategija nacionalne bezbednosti
Strategija odbrane		Strategija odbrane	Bela knjiga odbrane	Strategija odbrane	Bela knjiga odbrane	Strategija odbrane	Strategija odbrane
		Vojna strategija		Vojna strategija	Vojna strategija		
Doktrina Vojske	Vojna doktrina	Vojne doktrine			Vojna doktrina		Doktrina Vojske

Zaključak

Na osnovu komparativne analize usvojenih i važećih strategijsko-doktrinarnih dokumenata u sferi bezbednosti i odbrane može se zaključiti da ne postoji jedinstveno gledište i praksa u vezi sa hijerarhijskim sistemom strategijsko-doktrinarnih dokumenata. Ne može se konstatovati ni jedinstveno gledište, čak ni u okviru istog saveza (NATO). Na vrhu hijerarhijskog sistema strategijsko-doktrinarnih dokumenata najčešće se nalazi Strategija nacionalne bezbednosti, a samo u Narodnoj Republici Kini i Bosni i Hercegovini na vrhu hijerarhije tih dokumenata je Bela knjiga odbrane, ali iz sasvim različitih razloga.

Među navedenih osam država najčešće postoje tri nivoa strategijsko-doktrinarnih dokumenata, što predstavlja, možda, potpuno usko gledište posmatranja, od opšteg preko posebnog do pojedinačnog, sa predstavljanjem tačno tri nivoa, gde bi opšta bila Strategija nacionalne bezbednosti ili Bela knjiga odbrane, posebna bi bila Strategija odbrane ili Vojna strategija, a pojedinačna Vojna strategija ili Doktrina Vojske. Među državama sa analiziranim dokumentima jedino SAD imaju četiri nivoa strategijsko-doktrinarnih dokumenata u sferi bezbednosti i odbrane. Ruska Federacija i Republika Albanija imaju dva nivoa ovih dokumenata, a Narodna Republika Kina samo jedan zvanično predstavljen strategijsko-doktrinarni dokument iz oblasti bezbednosti i odbrane.

Države koje su u NATO-u imaju usvojenu Strategiju nacionalne bezbednosti i Strategiju odbrane. Isti je slučaj i sa državama koje su članice Evropske unije ili su postale kandidati za ulazak u Evropsku uniju. Da bi se utvrdilo da li je to opšte pravilo bilo bi neophodno izvršiti komparativnu analizu svih država članica NATO-a ili EU. Najveća raznolikost između usvojenih strategijsko-doktrinarnih dokumenata u sferi bezbednosti i odbrane je u postojanju Vojne strategije i Doktrine Vojske (ili Vojne doktrine). Vojnu strategiju usvojile su tri države, a pet ima Doktrinu Vojske, dok dve nemaju ni jedan, ni drugi usvojen dokument (jedna od njih je NR Kina, a druga R. Albanija). Posebno treba obratiti pažnju na činjenicu da je Republika Češka do poslednjeg ustrojstva strategijsko-doktrinarnih dokumenata imala posebno usvojenu Vojnu strategiju koja je redovno ažurirana, a donošenjem Strategije odbrane prestala je da važi Vojna strategija. Tek analizom tih strategija moglo bi se utvrditi da li je došlo do poistovećivanja pojmova ovih strategija ili do objedinjavanja njihovog sadržaja ili nešto treće.

Iako postoje evidentne razlike u usvojenim strategijsko-doktrinarnim dokumentima može se uočiti tendencija uspostavljanja sličnog ustrojstva tih dokumenta, izuzev u NR Kine. To se posebno može uočiti među državama članicama NATO i EU, ali i država koje su u procesu pristupanja EU. Ruska Federacija ima sopstveni sistem strategijsko-doktrinarnih dokumenata iz sfere bezbednosti, ali njeno stanovište slično je drugim evropskim državama, a posebno treba obratiti pažnju na to da su oni ranije donosili koncepcije (po uzoru na sovjetsku terminologiju), a sada su prevashodno usredsređeni na donošenje raznih strategija iz oblasti bezbednosti.

Komparativnom analizom strategijsko-doktrinarnih dokumenata u sferi bezbednosti i odbrane može se konstatovati da Republika Srbija sa svojim strategijsko-doktrinarnim dokumentima ne odstupa od opštih tendencija u ovoj sferi u okruženju, a posebno u odnosu na analizirane zemlje članice EU i NATO. Dakle, može se zaključiti da postoji visok stepen sličnosti među usvojenim strategijsko-doktrinarnim dokumentima u sferi bezbednosti i odbrane.

Literatura

[1] Abusara A. , *Comparative Analysis of the Strategic Documents of the Western Balkans*, Belgrade Centre for Security Policy, Београд, 2010.

[2] Вишњић Д.: *Општа стратегија или стратегија државе – нације*, Војно дело – зима 2011, Београд, 2011.

[3] Вишњић, Д.: *Стратегија државе као судбина нације*, Институт ратне вештине, Београд, 2005.

[4] Ковач М.: *Теоријски и методолошки аспекти израде и примене стратегије националне безбедности*, Војно дело, Београд, 2007.

[5] Ковач М.: *Стратегијска и доктринарна документа националне безбедности*, Свет књиге, Београд, 2003.

[6] Ковач, М., Стојковић, Д., *Стратегијско планирање одбране*, Војноиздавачки завод, Београд, 2009.

[7] Лилић С., Булајић С.: *Устав и права грађана*, Завод за уџбенике, Београд, 2010.

[8] Мирковић Т.: Војна стратегија администрације председника Обаме, *Војно дело*, зима/2010, Београд, 2010.

[9] Нај Џ., *Како разумевати међународне односе*, Стубови културе, Београд, 2006.

[10] Перишић, С., Национална безбедност као један од основних чинилаца геополитичког позиционирања Руске Федерације на почетку 21. века, *Војно дело*, зима/2010. Београд, 2010.

[11] Стишовић М.: *Савремени стратегијски системи и проблеми одбране малих земаља*, ЦВШ ВЈ, Београд, 1996.

[12] Стојковић Б.: Стратегијско управљање националним развојем, *Војно дело*, јесен/2013, Београд, 2013.

[13] Форца Б.: Стратегија заокрета, *Војно дело*, бр. 6, Београд, 2002.

[14] Форца, Б., Стојковић Б., О хијерархији стратегијских докумената, *Војно дело*, лето/2013, Београд, 2013.

[15] Устав Републике Србије, *Службени гласник РС*, бр. 98, Београд, 2006.

[16] *Политичка енциклопедија*, Савремена администрација, 1975.

[17] Стратегија националне безбедности Републике Србије, *Службени гласник РС*, бр. 116, Београд, 2007.

[18] <http://www.army.cz/scripts/detail.php?id=8503> – preuzeto 03.02.2015. godine.

[19] <http://news.kremlin.ru/media/events/files/41d527556bec8deb3530.pdf> – preuzeto 19.01.2015.

[20] <http://www.mod.gov.al/index.php/politikat-e-sigurise/dokumente-strategjike> – preuzeto 03.02.2015. godine.

[21] http://www.mod.gov.ba/dokumenti/odbrambeni_dokumenti/?id=21743 – preuzeto 06.02.2015. godine.

[22] <http://www.morh.hr/hr/zakoni-i-strategije/zakoni.html> – preuzeto 06.02.2015. godine.

[23] <http://www.scrf.gov.ru/documents/6/> - preuzeto 28.1.2015.